

MASARYKOVA UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA OBČANSKÉ VÝCHOVY

POJIŠTĚNÍ (HISTORIE A FORMY), POJIŠTĚNÍ ŽIVOTNÍ,
MAJETKOVÉ, ODPOVĚDNOSTI

OVc013 Didaktika finančního vzdělávání na SŠ

Vypracoval: Vojtěch Král

Suchá Loz, 25. 3. 2019

ÚVOD

V životě se setkáváme se spoustou situací, které pro nás mohou mít negativní důsledky. Ať už vlastním či cizím zaviněním nebo přírodními vlivy býváme ohroženi na zdraví či majetku. Ne vždy se dá takovým situacím předcházet, nicméně můžeme alespoň eliminovat jejich negativní dopad. Jedním z možných způsobů kompenzace vzniklých ztrát může být pojištění.

Pojištění lze obecně definovat jako přenesení rizika vzniku pojistných (tzv. škodních) událostí z osoby, která je těmto rizikům vystavena (tzv. pojištěný) na jinou fyzickou či právnickou osobu (pojistitel či pojišťovna), která se zavazuje za určitou úplatu nahradit vzniklou škodu, neboli poskytnout pojistné plnění. Výše zmíněnými riziky jsou myšleny zejména úraz, nemoc, invalidita, smrt, či ztráta majetku. Každá pojistka pak musí být sjednána písemně formou smlouvy, v níž jsou přesně definovány události, na něž se bude pojištění vztahovat.

ZÁKLADNÍ POJMY

Dříve, než se pustíme do rozboru jednotlivých druhů pojištění, pojďme si objasnit několik základních pojmů, s nimiž se v oblasti pojišťovnictví můžeme setkat. Začneme u pojistitele. To je subjekt, který se svolením ministerstva financí podniká v oblasti poskytování pojišťovacích činností. Většinou se jedná o pojišťovny. Dalším subjektem v procesu pojištění je pojistník, což je ta osoba (fyzická či právnická), která uzavřela s pojistitelem pojistnou smlouvu. Na takovou osobu se vztahují určitá práva (např. změna pojistné smlouvy) a samozřejmě také povinnosti (pravidelně platit pojistné). Posledním termínem, který je potřeba úvodem vysvětlit je pojištěný. To je subjekt, na jehož zdraví, majetek (případně jiné hodnoty) se pojištění vztahuje (v případě sociálního pojištění se pojištěný nahrazuje pojmem pojištěnec). Může to být stejná osoba jako pojistník, nicméně není to podmínkou.

HISTORIE POJIŠŤOVNICTVÍ

Jelikož v prvobytně pospolných společnostech neexistovalo vlastnictví, ani výroba materiálních rezerv, logicky nemohlo existovat nic jako „primitivní pojišťovnictví“. Počátky tohoto oboru lze dopátrat až ve starověkém Egyptě (cca kolem roku 2500 př. n. l.) či Mezopotámii, nicméně jsou obtížně doložitelné. S jistotou můžeme tvrdit, že v Římské říši

působily různé spolky, jejichž účelem bylo zaopatření jejich členů v různých životních situacích. Poté se něco jako pojištění začalo objevovat až okolo 11. století v souvislosti s rozvojem řemesel a hlavně obchodu (nové obchodní trasy, dopravní prostředky). Údajně první pojistná smlouva byla podepsána roku 1379 v italské Pise. Tehdy se již kromě pojištění majetku začalo objevovat také životní pojištění.

Další rozvoj tohoto oboru souvisel s průmyslovou revolucí, která zcela změnila zavedené pořádky. Vznikají další druhy pojištění (odpovědnost za škodu, úrazové pojištění, atd.) a také spousta nových institucí. V českých zemích nastal rozvoj pojišťovnictví až po roce 1848, kdy se zde začaly uvolňovat absolutistické poměry a zejména ve druhé polovině 19. století se vzedmula vlna zakládání nových pojišťoven a pojišťovacích spolků (např. Pražská městská pojišťovna - 1865, Vzájemná pojišťovací banka Slávia - 1869 nebo První zajišťovací banka a. s. v Praze - 1872. Těžištěm pojistných potřeb v této době bylo pojištění proti požáru, ale v důsledku vzniku nových rizik související s tovární výrobou či reklamou, začala vznikat také pojištění skel (výloh), či proti vloupání nebo krupobití.

I přes úpadek, který nastal během první a druhé světové války, se pojišťovnictví (nejen) v českých zemích rozvíjelo, zejména v souvislosti s rozvojem průmyslu (např. automobilový).

DRUHY POJIŠTĚNÍ

V rámci České republiky rozlišujeme dva základní typy pojištění. Jednak je to pojištění sociální, které je povinné a vzniklo za účelem krytí tzv. sociálních rizik (pracovní neschopností, nemoc, nezaměstnanost apod.). Pro tento druh pojištění je charakteristických několik věcí. Předně, nezohledňuje vůli pojištěných, jelikož vzniká na základě zákona a je financováno ze státního rozpočtu (platby pojištěnců + příspěvky zaměstnavatelů + příspěvky od státu). Výše pojištění navíc neodráží míru rizika, ale jeho výpočet je stanoven pro všechny stejně (většinou určitým procentem z příjmů). Nutno podotknout, že se týká pouze zaměstnanců, kdežto osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) se jej (alespoň částečně) účastní dobrovolně. Druhým typem je pojištění soukromé, které vzniká na základě smlouvy mezi pojistitelem a pojistníkem a je tedy dobrovolné. Často hovoříme o komerčním pojištění, jelikož pro pojistitele je většinou sjednávání pojištění podnikatelskou činností. Soukromé pojištění má mnoho forem a druhů, ty nejčastější si níže rozebereme.

Soukromé pojistky mohou být rozdělovány podle různých aspektů, přičemž tato práce se bude zabývat převážně dělením pojistek dle obsahu pojištění.

a) pojištění osob

Je pojištěním, u něž je pojištěncem vždy fyzická osoba. Rozlišujeme jednak životní pojištění, které kryje rizika související se zdravím a životem, ale také jej lze vztáhnout na dožití se určitého věku, či nějaké životní události. V případě smrti vzniká právo na pojistné plnění tzv. obmyšlené osobě (osobám), která je zmíněna v pojistné smlouvě. Životní pojištění rovněž zabezpečuje člověka v situaci, kdy sice žije, ale nemá dostatek prostředků k úhradě všech potřebných výdajů, případně kdy pojištěnec zemře a dostatek prostředků nebudou mít lidé, kteří na něm byli finančně závislí. Specifickými druhy tohoto pojištění jsou např. kapitálové nebo investiční životní pojištění. Každé životní pojištění také obsahuje tzv. výluky z pojištění, což jsou události, které jsou z pojistného krytí vyloučeny. Může se jednat např. o válečné události, nukleární katastrofy, teroristický útok a některé další.

Úrazové pojištění má za cíl krytí trvalé následky nejrůznějších úrazů (i smrtelných), případně další pojistné události (dle smlouvy). V tomto případě smlouva vždy obsahuje příslušné pojistné částky na konkrétní události. Do této kategorie lze zařadit také pojištění pro případ nemoci (není to samé jako povinné všeobecné zdravotní pojištění). Rovněž tato pojištění mohou obsahovat různé výluky.

Třetím druhem v kategorii pojištění osob jsou pojištění související s důchodem. Klasické důchodové pojištění je součástí povinného sociálního zabezpečení. Situace okolo výše starobních důchodů a neustále se zvyšujícího věku odchodu do penze nutí mnoho lidí přemýšlet nad svými možnostmi ve stáří, a zřizovat si nejrůznější druhy soukromého penzijního připojištění. Stát většinou obyvatele ve zřizování připojištění podporuje. Např. v České republice přispívá stát poměrnou částkou na každý měsíční příspěvek účastníka pojištění.¹ Díky připojištění rovněž může klient uplatnit určité daňové zvýhodnění.

b) pojištění majetku

---

¹ V roce 2019 byla minimální výše vkladu, na nějž přispívá stát 300 Kč, přičemž maximální výše státního příspěvku činila 230 Kč.

Obecně zde hovoříme o krytí rizik, v jejichž důsledku může dojít k újmě na majetku (poškození, odcizení, zničení, atp.). V zásadě rozlišujeme, zda může dojít ke vzniku přímých věcných škod (např. živelná pohroma, havárie), anebo finančních ztrát pro pojistitele (přerušování provozu). K nejčastěji sjednávaným pojistkám majetku patří pojištění domácnosti (většinou kryje riziko krádeže, vandalismu či živelné události vztahující se k zařízení domácnosti, sklepa či garáže), pojištění budov (pojistit lze téměř veškeré nemovitosti proti nejrůznějším rizikům, namátkou - proti požáru, vloupání, pádu stromu, vandalismu či živlům) a havarijní pojištění, které sjednává majitel motorového vozidla za účelem krytí nejrůznějších škod způsobených na tomto vozidle (opět se může jednat o poškození či odcizení).

Důležitým parametrem tohoto druhu pojištění je způsob určování výše pojistného plnění. Ta totiž může být spočítána několika způsoby. Jednak pojištěním na tzv. obvyklou hodnotu (ve zkratce: částka, za níž by bylo možné pojištěné zboží běžně prodat v daný moment na daném místě), na tzv. novou hodnotu (výše pojistného plnění = pořizovací cena nového předmětu), či kombinace výše zmíněných.

c) pojištění zájmu (odpovědnosti)

Ne vždy se nám všechno podaří tak, jak zamýšlíme a svou činností můžeme způsobit někomu jinému újmu, ať už se jedná o škodu na majetku, finanční škodu či dokonce újmu na zdraví. Za škodu způsobenou třetí osobě jsme ze zákona zodpovědní, nicméně riziko těchto škod lze pokrýt prostřednictvím pojištění odpovědnosti.

Produkty z této oblasti pojištění lze dle charakteristiky rizikových oblastí rozdělit na dva druhy. Jednak je to odpovědnostní pojištění z provozu vozidel, známější pod názvem povinné ručení. To je ze zákona povinné pro každé vozidlo, které je v provozu, a kryje újmu způsobenou jiné osobě provozem tohoto vozidla. Neplést si s havarijním pojištěním, které povinné není a má za cíl krýt rizika způsobené na pojištěném vozidle. Výše pojistného není vždy stejná, ale může se měnit v závislosti na tom, jaký druh vozidla pojišťujeme (osobní, nákladní atp.), jaký je zdvihový objem automobilu, ale může také zohledňovat předchozí bezeškodní průběh pojištění. Zpravidla se pohybuje v částkách několika tisíc ročně.

Druhou kategorií je pojištění odpovědnosti za způsobenou škodu. A jelikož nový občanský zákoník rozlišuje tzv. obecnou odpovědnost (u níž se vždy musí subjektivně posuzovat míra zavinění) a tzv. provozní odpovědnost (objektivní = zavinění se neposuzuje),

liší se i druh pojištění podle toho, zda je sjednáno pro výkon zaměstnání - profesní odpovědnostní pojištění (každé zaměstnání má určité specifikum, z něhož vyplývají také různá rizika, z toho důvodu máme v současnosti mnoho druhů profesně-odpovědnostních pojistek) anebo pro běžné životní situace - obecné odpovědnostní pojištění. To se může vztahovat kupříkladu na věc, kterou nedopatřením rozbijeme (zboží v obchodě, vyplavení sousedního bytu, atd.). Platí se za něj většinou jen několik set korun ročně, avšak výše krytí může dosahovat i několika milionů, proto jistě není na škodu si podobné pojištění sjednat.

Mezi další typy obecně-odpovědnostních pojistek můžeme řadit pojištění odpovědnosti za škody vlastníka, držitele, nájemce, nebo správce nemovitosti, dále odpovědnostní pojištění držitele nebo opatrovatele zvířete či například pojištění odpovědnosti za škody občana při výkonu práva myslivosti.

POUŽITÍ VE VÝUCE

Navzdory tomu, že se výuka finanční gramotnosti na školách v České republice začala v posledních letech rozšiřovat, jsou Češi stále podprůměrní, co se týče zacházení s financemi. Z toho důvodu se čím dál větší začleňování těchto témat do výuky jeví jako velmi potřebný prvek. Co se týče pojišťování, na základní škole se s ním žáci setkají spíše okrajově. Vhodnější se mi jeví probírání tématu na střední škole, kdy už žáci o financích mají nějaké základní povědomí. Osobně bych zařadil výuku tématu do třetího ročníku, kdy se na většině škol probírají základy ekonomie.

Problematicke pojišťoven a pojišťování bych vyhradil min. 2 vyučovací hodiny, přičemž předpokládáme, že vyučujeme v běžné třídě střední odborné školy případně gymnázia, která má zhruba 20 žáků. První hodina by byla o seznámení s tématem. Úvodem bych nastínil plán následujících dvou hodin, dále bych zařadil nějakou činnost na aktivizaci žákovských prekonceptů (buď brainstorming, nebo brainwriting), přičemž oběma činnostem bych vyhradil dohromady cca 7 minut. Jakmile by si žáci „osvěžili“ své vědomosti a povědomí o problematice, začal bych s výkladem látky. S pomocí prezentace (viz odevzdávárna) bych žáky seznámil se základními pojmy, nastínil vývoj pojišťování a pojistek a seznámil je se základní charakteristikou jednotlivých produktů současného pojišťovníctví. Předpokládám, že na konci prezentace budou mít žáci pár otázek, případně se jich pokusím doptat na to, co si o tématu zapamatovali. Po prezentaci asi příliš mnoho času nezbyde, takže předpokládám, že bude hodina ukončena krátkým zápisem do sešitu.

Následujících 45 minut (v ideálním případě v rámci dvouhodinovky, ale není podmínkou) bych se snažil orientovat zejména na samostatnou (resp. skupinovou) činnost žáků. Aktivitou, která se dle mého názoru dobře hodí, by byly tzv. expertní skupiny. Princip činnosti spočívá v tom, že se celá třída rozdělí na skupinky (zde se nabízí rozdělit žáky do skupinek po třech, přičemž žáky, kteří by zbyli, bych přidělil do některé z ostatních skupin a ta by tak měla čtyři členy) a vždy jeden zástupce z dané skupinky (v některém případě mohou být tedy dva) odejde ze své „kmenové“ skupinky do tzv. expertní skupiny. Tu tvoří všichni žáci, zabývající se stejným problémem. Přiblíženo na příkladu: žáci ve skupině mají dohromady rozpracovat tři druhy pojištění (majetku, osob, zájmu), přičemž každý žák má zpracovat jedno z nich a poté musí skupinka udělat společný výstup. Tak žák č. 1 se bude zabývat pojištěním majetku a odejde do expertní skupiny, v níž budou žáci z ostatních skupinek zabývající se stejným druhem pojištění. Ti společně vyřeší daný problém, přičemž každý z nich si udělá potřebné poznámky a následně se vrátí do své „kmenové“ skupiny, aby spolu se svými kolegy dali dohromady své poznatky a získané vědomosti. Žák č. 2 bude postupovat stejně v případě pojištění osob a žák č. 3 obdobně u pojištění zájmu. Po návratu do skupinek budou mít za úkol vytvořit poster, v němž přehlednou formou zachytí získané informace tak, aby bylo posléze možné poster předvést před třídou a s jeho pomocí se pokusit vysvětlit problematiku spolužákům.

V expertních skupinkách budou mít žáci k dispozici jednak dvě odborné knihy, ale také počítač s internetem, který budou pravděpodobně využívat nejčastěji, nikoliv však výhradně.

Výhoda aktivity spočívá zejména v tom, že si žák vyzkouší hned několik stupňů bloomovy taxonomie (minimálně si látku zapamatovat, následně ji pochopit a nakonec vysvětlit svým spolužákům, čímž se posune i na úroveň aplikace). Díky tomu by měl být schopen látku pochopit hlouběji a tudíž si ji zapamatovat na dlouhou dobu. Zapamatování pomůže také finální prezentace posterů, které bych vyhradil posledních cca 10 minut (2 minuty na skupinku by měly stačit). Případně lze postery na určitou dobu ještě vystavit někde ve třídě, aby je měli žáci na očích i po skončení hodiny.

Předpokládám, že největším problémem u zvoleného způsobu výuky bude nedostatek času, proto je možné dokončení posterů a jejich následné prezentaci vyhradit ještě část z následující hodiny. Je dobré mít určitou časovou rezervu.

ZDROJE

ČEJKOVÁ, Viktória. Pojišťovnictví. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. ISBN 80-210-1236-6.

ČAPEK, Robert. Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3450-7.

Pojištění. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pojisteni> [cit. 27. 3. 2019].

<https://www.cssz.cz/cz> [online zdroj, cit. 31. 3. 2019]

<https://www.mpsv.cz/cs/> [online zdroj, cit. 31. 3. 2019]